

Petr
Kratochvíl

**DŘÍVE
NEŽ
DO SNŮ...**

DOKORÁN

Petr Kratochvíl

DŘÍVE NEŽ DO SNŮ...

Rodinná kronika

Copyright © Petr Kratochvíl, 2018

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Odpovědná redaktorka Klára Soukupová.

Obálka, grafická úprava, sazba

a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2018 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

jako svoji 979. publikaci (294. elektronická).

ISBN 978-80-7363-923-5

Obsah

Vodní elektrárna ~~~~~	5
Císařský rýč ~~~~~	14
Dříve než do snů jitro zabodne svou dýku... ~~~~~	24
Nahoru do kopců a dolů do nížin ~~~~~	33
Marie od hodin ~~~~~	50
Svatba ~~~~~	57
Na tenkém ledě ~~~~~	64
Nočník snů ~~~~~	72
Podkarpatská elegie ~~~~~	81
Návrat domů ~~~~~	92
Koncert pro hodně smíšený sbor ~~~~~	102
Vyměření Prohasků v Čechách ~~~~~	115
Americký brouk ~~~~~	127
Otcovo pohlaví ~~~~~	135
Josefův návrat ~~~~~	142
„Satisfaction“ ~~~~~	148
Tam a zpátky ~~~~~	158
Lež ~~~~~	183
Poslední sen Emanuela Kolrosse ~~~~~	190

Vodní elektrárna

„Dobry večer,“ řekl můj německý prapradědeček Wenzel Prohaska, když vešel do kuchyně.

„Grüss Gott,“ odpověděl můj český prapradědeček Emanuel Kolross obřadně. „A ještě jednou hezký nový rok,“ dodal a bezděky pokynul ke kalendáři, pověšenému na stěně. Byl na něm sice stále ještě rok 1898, ale proč po dvou letech vyhazovat takový pěkný kalendář jen proto, že před pár dny začalo dvacáté století. Kalendář připomínal padesáté výročí vlády Františka Josefa, který se zde vyskytoval v několika věkových provedeních, jako štíhlý mladík zlehka se opírající o trůn, jako ženich s nastávající císařovnou v chrámu sv. Štěpána, jako otec korunního prince při křtu tamtéž a konečně jako jezdec na koni, přehlízející při manévrech vojsko malebně rozmístěné v krajině.

Vedle kalendáře visel na stěně ještě skupinový portrét Kolrossů se všemi deseti potomky, čtyřmi syny, zčásti již ozdobenými knírkem, a šesti dcerami, jejichž věkové rozdíly smazával jednotně cudný oděv, halící je od krku po paty. Pečlivě naaranžováni v ateliéru s antickým sloupem a zřasenou drapérii symetricky obklopovali svého otce a praprababičku Annu, rozenou Würtherlovou,

ktará, ač se na ni německá jména lepila za svobodna i v manželství, byla rovněž Češka, aspoň si to po celý život myslela. Ale v tomto kraji na dohled od Šumavy, kde sedláci přejímali odpradávná zavedená jména usedlostí, a nikoliv naopak, se podle jména často nedalo poznat, kdo kam patří, a mnohdy ani podle řeči ne. Neboť český Čachrov a Jesení, kde žili Němci, od sebe oddělovalo jen údolí s potokem, který se často v noci přeskakoval na obě strany. Tak to kdysi učinil i můj prapradědeček, což jako důsledek přivedlo na svět mého dědečka Františka, který se v tuto chvíli krčil v rohu místnosti za praprababiččinou sukní, a o mnoho let později i mne, který jsem ovšem tenkrát ještě nebyl na světě, a nemohl jsem tedy slyšet to zlověstné ticho, které se v kuchyni rozhostilo, když proti sobě prapradědeček Kolross a prapradědeček Prohaska usedli na židle.

„Nedáte si kafe?“ zeptala se Anna, když bylo ticho příliš dlouhé.

„Ne, až potom,“ řekl Kolross a starý Prohaska mlčky přikývl.

Pak si oba muži obrátili židle proti sobě, kývnutím přivolali své dva vnuky, mého dědečka Františka a mého prastrýce Wenzela Prohasku, přehnuli si je přes kolena a každý toho svého začali řezat přes zadek. Pěkně pravidelně, aby na žádný z obou zadků nedopadlo více ran než na druhý, udělili oběma klukům výprask, který přislíbili řídicímu učiteli české jednotřídky a řídicímu učiteli německé jednotřídky za účast potomků v bitvě, jež se mezi oběma jednotřídkami strhla v první školní den dvacátého století a poté, co obě strany začaly do sněhových koulí přidávat kamení, způsobila mnoho krvavých šrámů a rozbité okno koloniálu. Řev doprovázel každý úder pádné ruky dědů (ostatně podobné kvílení se rozléhalo v ty dny i z ostatních chalup nejen v Čachrově, ale i v ostatních přiškolených vsích, jako by po Novém roce právě tady nechal Herodes znovu pronásledovat neviňátka), ale mezi výkřiky se na sebe

malý František a Wenzel šklebili a vyplazovali jazyky a občas na sebe stačili i plivnout, jak měli hlavy blízko u sebe.

Když bylo takto učiněno zadost národnostnímu usmíření, muži odložili mého dědečka i mého prastrýce a pustili se do kávy s vánočkou. Venku za oknem se opět z nebe snášel sníh a zasypával vánoční stromek, dosud zaražený na dvoře do špalku na štípaní dříví a ozdobený sušeným ovocem pro ptáky. Kůň zapřažený do saní, kterými přijeli oba Prohaskove z Jesení, se snažil na ovoce dosáhnout a cinkal rolničkami, jak ho vždy zpět strhly uvázané saně.

„Stejně to nebylo spravedlivé,“ řekl František, když hosté z Jesení odjeli. „Wenzel má kožené kalhoty, tak ho to nemohlo bolet.“

„Však jsem tak moc netlačil,“ omlouval se prapradědeček a přistrčil mu zbylou vánočku. „Až to dojíš, pojeděš se mnou na nádraží pro Křížíka,“ slíbil mu, aby si ho udobřil.

A vyrazili. Kůň se trochu bořil do čerstvého sněhu, ale jakmile saně vyjely na zpevněnou hlavní silnici, rozlehlo se tichým městečkem pravidelné bušení jeho kopyt, jak rychle projížděli špalírem domů, míjeli zámek, kostel, školu a koloniál s rozbitým oknem. Ten koloniál byl ještě přednedávnem jejich, než prapradědův syn a Františkův otec přišel na mizinu, stejně jako Kolrossům kdysi patřivalo pole hned za městečkem, které také museli prodat, aby bylo na placení dluhů, když se všechno zvrtilo. Nechali za sebou poslední chalupy, silnice se tu začala prudce svažovat a právě v ten okamžik najednou vítr odhrnul bílé závěsy z nebe a slunce ozářilo celou nížinu pod nimi, kde v dálce přes zvlněnou krajinu vystrkovaly špičky svých věží klatovské kostely. Odtamtud kdysi Kolross přišel do Čachrova, když se přestavoval zámek a hledali šikovné ruce z celého okolí. Hodlal zbohatnout, koupit usedlost a sám na ní jednou hospodařit, aby svým potomkům zanechal i něco víc než

jen nápadný, skobovitě zalomený nos a úzké oči, které vypadaly, jako by byly stále přivřené a podivně zasněné. Ale děti s nápadně zalomeným nosem a zasněnými úzkýma očima se rodily rychleji, než on stačil bohatnout, i když si k výplatě ještě přilepšoval výhrami v kartách, a když jednou majitel zámku padl v zahradě mrtev k zemi stižen mrtvicí, a rod Kordíků tak na Čachrově po sto letech slavně a v dluzích vymřel, přišel o práci i prapraděd Kolross. Začal jezdit s povozem, někdy zboží vezl do rodných Klatov, někdy i dál, a čím byl cíl vzdálenější, tím byl raději, protože si už dávno nebyl jist, zda udělal dobře, když uvízl v té díře, která si městečko říkala jen z přehnané pýchy na dávno propadlá privilegia. A při těch dlouhých cestách, o nichž pak doma nikdy nic nevyprávěl, kupodivu ztrácel i svůj zasněný výraz a jeho oči se zvědavě rozevřely. Nejčastěji ovšem jezdil jen k nádraží do Běšin, tak jako dnes, kdy ovšem nejel pro obvyklý náklad určený místním sedlákům a kupcům, ale kdy byl představitelem městečka vyslán pro významného hosta, kterým měl být František Křížík, přivázející plány na vybudování vodní elektrárny.

Na nádraží dorazili právě včas. Vlak zrovna zastavil u nástupišť, a když lokomotiva náhle vystoupila z bílého oblaku páry, zdálo se, že vlak ani nepřijel po kolejích, ale prostě tady povstal z bílé nicoty. Z vagonu vystoupil Křížík v černém kožichu, s malým kufříkem v ruce a mlčky usedl do saní, aniž by Kolrosse pozdravil. Jen tázavě řekl: „Čachrov?“ Ani Kolross tedy neměl chuť zapřádat hovor, i když původně zamýšlel přiznat, že kdysi už Křížíka viděl, když potají odjel až do Prahy, aby navštívil Jubilejní výstavu, a Křížíkova světelná fontána ho nadchla tak, že pak jméno František nenápadně vnutil při křtu svého vnuka. Jeli tedy celou cestu mlčky, Čachrov se za lesem před nimi vynořil z té strany, odkud

skutečně mohl připomínat městečko, s kostelem vlevo a se zám-
kem a zbytky tvrže vpravo. Ale když vjeli dovnitř, obklopile je nízké
chalupy, ani náměstí zde nebylo, jen trochu rozšířená cesta, kde se
již chystal hasičský sbor ke slavnostnímu přivítání. Tady se Kři-
žík poprvé probral ze zasmušilého mlčení a rychle dal pokyn, aby
pokračovali dál. A tak minuli překvapený shluk městských hodno-
stářů, mířili dál na jih podél údolí říčky Pstružné, za Jesením pro-
jeli Americkou zatačku – která se tak ovšem bude jmenovat až po
válce, té druhé, kdy se tu převrátí nákladák s americkými vojáky –
a pokračovali směrem, kterým se jezdívало do Bavor a kam ze země
později odešli potomci Wenzela Prohasky. Pak na jednom rozcestí
dal konečně Křižík zastavit. „Na Zejbiš, nebo na Onen svět?“ ze-
ptal se Kolross a ukázal k Jeneweltu. „Tam ještě ne,“ zasmál se Kři-
žík a postavil se v saních, aby obhlédl povodí říčky, na níž má vy-
růst jeho elektrárna. Sice bude menší, než jaké už zřídil dříve, ale
bude mít také prvenství, protože se stane první venkovskou druž-
stevní elektrárnou v mocnářství. „Také upíšete nějaké peníze na
družstevní podíl?“ zeptal se Kolrosse. A začal mu barvitě popisovat,
jaký rozkvět městečko zažije, až bude turbína pohánět nejen nový
mlýn, ale i veškeré zemědělské stroje a bude samozřejmě rozsvěcet
i jeho obloukové žárovky. „Určitě byste na tom zbohatnul,“ pře-
svědčoval ho. „To my nemáme v povaze,“ odvětil suše Kolross
a obrátil saně zpátky k Čachrovu.

Pak byly uvítací projevy za přítomnosti obyvatelstva z ši-
rokého okolí (i oba Prohaskové se tísnili v davu), ošatka s chle-
bem a solí, lesknoucí se mosaz hasičských helem, cvičné před-
vedení stříkačky a znovu proslovy: „Rodáku náš pošumavský,
vojvodo českého průmyslnictva, světlohoši pokroku...“ rozplý-
val se vlastním dojetím důstojný pán a poslanec zemského sněmu

Bláhovec. Pak se všichni nahrnuli do zámeckého pivovaru, kde byl k tomu účelu otevřen a vyzdoben větší sál. Křížík ovšem pozval p. nájemce zámku k sobě nahoru i s poslancem zemského sněmu a ostatními předáky městečka, aby dojednali poslední podrobnosti stavby elektrárny, další náměty na povznesení kraje a zejména pak zdejšího živlu českého – což p. Křížíkovi i dp. Bláhovcovi zvláště leželo na srdci, jak se oba vzájemně ujistili – a aby pak pojedli něco zvěřiny a strávili příjemný večer u karetního stolu.

„Cože to říkali?“ ptal se zatím dole Wenzel Prohaska, jenž rozuměl svým českým čeledínům, když šlo o práci na poli a v chlívě, ale tak vznešená slova asi ještě nikdy neslyšel. „Že si na vás brzo posvítíme,“ shrnul proslovy Kolross. „Netřeba svítit, však my se nikdy neztratíme,“ mýlil se Prohaska.

Pak shora dali přivolat Kolrosse. Pánové zmoženi jídlem a Křížíkovou překvapivě dobrou hrou postupně odpadali od karetního stolu a Kolross, známý svou vášní pro karty, byl přivolán, aby doplnil prořídrou společnost.

„Eman, pamatuj se,“ volal za ním Wenzel. „Jen proto, že si tvůj Johann vzal mou dceru, už vaše dluhy platit nebudu.“

Ale Kolross stoupal vzhůru jako omámený. S takovým pánem se jistě nebude hrát o pětníky, to je přece příležitost, aby se věci zase obrátily k lepšímu, kdyby byly peníze na vyplacení synova obchodu nebo na druhého koně nebo aby Eman mladší mohl dostudovat na právníka a pak je všechny obhájit před nepřízní osudu. „Á, pan Kolross,“ přivítal ho halasně Křížík, když vstoupil do zámecké jídelny a posadil se ke karetnímu stolu. Křížík si ho při hře po očku bedlivě prohlížel, a že byl veselé povahy, oškubal Kolrosse jako holátko. „Vy máte pořád takový zasněný výraz, jako byste na tu hru ani nemyslel,“ divil se. „Máte čím platit?“

„Už mám jen koně,“ řekl Kolross.

„To je dobrý kůň, jestli je to ten, co nás vezl,“ uznale kývl hlavou Křižík. „Já proti němu vsadím svůj podíl na té elektrárně, který mi má připadnout jako honorář.“ A rychle rozdál karty.

Když pak Kolross zas sestoupil dolů, Wenzel tam na něj ještě čekal. Přistrčil mu skleničku kořalky a čekal, ale Kolross nic neříkal, jen se mlčky díval přes jeho hlavu, jako by tam viděl nějakou úplně jinou budoucnost. Pak šel domů, vylezl na půdu, kde někdy v seně spával, když se v chalupě sešlo více potomků, než bylo postelí a lavic. Už tady zavrtán do sena klidně oddychoval František a vedle něj trčela další ruka, jistě také nějakého vnoučete se zalomeným nosem a úzkýma očima.

Kolrossovi se v noci zdál sen. Nad Čachrovem se náhle rozzářilo nebe, jako by k němu vylétla Křižíkova světelná fontána. Všichni vyběhali ze spících chalup podívat se, co se to děje, zmateně pobíhali sem a tam, i když už nebe zase potemnělo a jen za jedním oknem se trásl plamen svíčky. Stála za rozbitou okenní tabulkou jejich opuštěného koloniálu. A najednou někdo přinesl zprávu, která se bleskurychle nesla od ucha k uchu: „Narodil se Vykupitel!“ A všichni začali pobíhat ještě zmateněji, až se shlukli pod oknem se svíčkou. Uvnitř opravdu spatřili neznámou rodinu s miminkem položeným na pult mezi kupecké váhy a plechovky s cikorkou a cukrátky. Nikdo si netroufal vstoupit. Tu se v houfu objevil národní bard Alois Jirásek (ano, Kolross jasně slyšel, že ho tak dp. Bláhovec oslovoval) a pravil: „Je psáno, že až se znovu na svět vrátí Vykupitel, bude to znamenat konec časů, všechno se sečte, uzavře a skončí. A to je v prdeli, protože já ještě nemám dokončený poslední díl F. L. Věka a už to nestihnu.“ (Kolrosse zarazilo, že národní bard mluví tak hrubě, jak by si on netroufl před dobytčetem, natož pak před důstojným pánem, či dokonce Vykupitelem či co to vlastně v jejich koloniálu leží.) Ale pak se ozval Wenzel Prohaska

a odporoval Jiráskovi: „Kdepak, při konci světa by se vracel dospělý Kristus s archandělem Gabrielem, ale toto je echt Kindl, Boží děťátko jako tenkrát poprvé a to znamená, že se zas všechno může opakovat a tentokrát třeba líp.“ A s tím se všichni rozešli, když se ještě chvíli dohadovali, zda má pravdu národní bard Jirásek, nebo Wenzel Prohaska z Jesení.

Ráno vyrazili velmi časně. Křížík se v saních zabalil do deka a houní, mračil se, jako by ho ještě bolela hlava po dlouhé noci. Přesto si nejdříve poručil, aby ho Kolross vyvezl někam na kopec, odkud je daleký rozhled. Vystoupili u skalky sv. Víta. Vrchol, který jindy čněl nad krajinou, teď téměř splýval se zavátou loukou. Kdysi tu stál kostel se hřbitovem, a když se za císaře Josefa II. smělo pohřbívat jen v plátěných pytlích, strhla se tu mela, kdy odehnali faráře i hrobníka a pozůstali si sami svého nebožtíka pohřbili v truhle. Křížík se postavil na skalku a díval se k severu, kde ležely jeho rodné Plánice. „Kdybych odsud neodešel, ničeho bych nedosáhl,“ říkal si pro sebe. „Ale stálo to za to?“ Pak se otočil a viděl, že Kolross odchází pěšky hlubokým sněhem k Čachrovu.

„Zbláznil jste se? To mě tu chcete nechat?“

„Stejně je to teď váš kůň, tak si dojeďte sám,“ zavolal vzpurně Kolross.

„Copak si myslíte, že bych si toho koně nechal? Jsem přece rodnák pošumavský, světloňoš pokroku a kromě toho lidumil český. Slyšel jste důstojného pána, ne? Přidám vám za cestu ze svého jeden podíl na elektrárně.“

Tak se i Kolrossové stali podílníky první rolnické družstevní elektrárny v mocnářství. A Křížík stihl svůj vlak do Klatov, který před nimi vyvstal z bílé nicoty u nástupiště běšinského nádraží. Když odjel, vynořila se za ním souprava, která mířila opačným směrem a v nádraží čekala, až se uvolní trať. Z funicí lokomotivy

se vykláněl strojvůdce, mlčky se dotkl štítku čepice Kolrossovi na pozdrav a ten sestoupil ze saní, otevřel dveře jediného vagonu a po chvílce váhání se vyhoupl dovnitř. Vlak se pohnul. Od té doby už nikdo prapradědečka Kolrosse neviděl.

Císařský rýč

„Nechte ten rýč na pokoji, toho se dotýkal sám císař pán,“ řekla praprateta Andělka, když jsme při úklidu jejího bytu chtěli nástroj, který sotva v Praze na Královských Vinohradech ještě něčemu poslouží, odnést k popelnici. Rýč byl opravdu zvláštní. Byl zabalen do voskovaného papíru a kov na něm se jasně leskl bez jediného škrábnutí, jako by jím nikdo nikdy neryl nebo ho pratemala neustále cídila sidolem.

Císař František Josef I. tehdy vystoupil na Nádraží císaře Františka Josefa I. za krásného jarního odpoledne. Při příjezdu dvorního vlaku spustila kapela 11. pěšího pluku císařskou hymnu, a když se panovník v generálské uniformě objevil v okénku vagonu, zaznělo na peronu nadšené provolávání slávy. Starosta měst pražských, dr. Karel Groš, uvítal mocnáře slovy: „Vaše Veličenstvo! Nejmilostivější náš císaři a králi! Celé Království české, zvláště pak staroslavné naše královské hlavní město, dnes radostně jest rozehvěno, že na půdě vždy věrného království našeho opět můžeme nejoddaněji uvítati milovaného svého císaře a krále a že můžeme nadšeným holdem dáti výraz vroucí lásce a nezlomné oddanosti, s kterou národ český povždy lnul a lne k posvátné osobě Vašeho Veličenstva.“

Starosta ještě dlouho hovořil o srdcích naplněných oddanou vděčností a nadšenou radostí a staříček mocnář přemýšlel, zda opravdu bylo nutné vyrazit na tak strastiplnou cestu, když se tu stejně Češi a Němci nepřestanou hádat kvůli každé hlouposti a on v tom nic nezmuže, snad jen na tu krátkou chvíli, kdy se kvůli jeho přítomnosti nevraživost skryje za vavřínové girlandy, vlající prapory a kašírované slavobrány. Pronesl tedy úsečně cosi o nezbytné svornosti obou kmenů obývajících jeho milované království a špalírem přelomených představitelů města vyrazil ke kočáru před nádražím. „Oděna přeskvostnou slavnostní řízou, vítala v pondělí 15. dubna 1907 naše zlatá Praha císaře a krále ve svůj střed,“ psal pak radostně vlastenecký tisk.

Když císař opustil nádraží, byl Jan Kolross spolu s ostatními železničními zřízenci vypuštěn na peron, aby odnesli obří květináče s palmami, které nádražní hale propůjčovaly atmosféru středomořského letoviska, snad aby tak naznačily, kam až sahá císařovo panství. Jan Kolross nikdy tak daleko nebyl, i když už sedm let pracoval na nádraží jako výpomocný poštovní sluha a každý den nakládal balíky do poštovních vagonů, z nichž některé opravdu odjížděly až do Puly, Rijeky nebo Terstu. Možná že tam někde žije i jeho bláznivý otec Emanuel. Naposledy ho viděl před lety doma v Čachrově, když tam byl likvidovat zkrachovaný koloniál. Zpočátku se ještě přeptával strojvůdců a průvodčích, zda někde na cestách nezaslechli jméno Kolross. Ale brzy toho zanechal. Ostatně Kolrossů teď bylo v Praze i bez otce dost, jak jeden po druhém opouštěli malé šumavské hospodářství, kde zůstal jen nejstarší Adam. Pepi, Růžena a Julie šly sloužit nejdříve do Klatov a pak se postupně vsakovaly do Prahy, stejně jako předtím Eman mladší a Jaroslav a potom Anděla a Božena a na krátko i nejmladší Tekla, než odešla dál do Vídně. Jan šel jako třetí. Nejdříve přespával u některé ze sester,

dokud ho jejich domácí nebo manželé v bytě trpěli. Pak se konečně zmožil na byt o jedné místnosti, kam mohl z Čachrova přistěhovat svou rodinu, Alžbětu i oba syny. A pro změnu zas se u nich na slavnících, večer rozkládaných po podlaze, střídali sourozenci, které si přivážel z nádraží, vybavené truhlou s veškerým majetkem a rancem peřin přes rameno.

Dům stál pod Nuselskými schody naproti nádraží Praha-Vinohrady, což mělo značnou výhodu, protože doma byla jen výlevka s užitkovou vodou na pavlači, a pro pitnou se tak mohlo chodit se džbánem na nádraží. Také by odsud mohl jezdit vlakem na své nádraží Františka Josefa, které bylo na opačné straně tunelu. Ale to by musel za cestu platit, protože nárok na režijní jízdenku získá teprve, až z místa výpomocného poštovního sluhu postoupí na místo skutečného poštovního sluhu. A tento významný den bude spojen s dalším dobrodiním. Zatímco výpomocní sluhové jsou vypláceni zpětně na konci týdne, ti skuteční předem, takže v jeden den se mu sejdou dvě výplaty naráz a bude možné splatit některé dluhy, koupit nové boty Františkovi i Josefovi a dceři Lidunce, která se tu mezitím narodila, možná zbyde i na manželku a ostatně s takovou zajištěnou existencí už hokynář ochotněji dává na knížku. S těmito růžovými sny, s nimiž každé ráno stoupal do dlouhých Nuselských schodů, teď opouštěl nádraží Františka Josefa, prošel provizorním čestným dvorem se čtyřmi bělostnými pylony v rozích a alegorickou sochou Prahy v průčelí. Socha mu připomínala šenkýřku z hostince Na Zvonařce, s níž se seznámil, ještě když tu byl sám. Pradědeček Jan byl stále ještě fešák s hustými černými vlasy uprostřed rozdělenými pěšinkou a jeho zasněný výraz mu dodával dojem bezbrannosti, který v ženách vyvolával silnou touhu ho ochraňovat i v pokročilém mužském věku.

Prošel Sadovou třídu a minul Národní muzeum. Stožáry s prapory střídaly slavobrány, mohutné sochy géniů a vil kynuly vavřínovými věnci projíždějícímu panovníkovi a nyní osaměle kráčejícímu Kolrossovi. Když opustil Václavské náměstí, už mu nekynul nikdo. Postranní ulice na Vinohradech byly prázdné, jen odkudsi byl slyšet klapot koňských kopyt a rachocení kol na hrbolaté dlažbě. Jan Kolross zastavil před nárožním domem na začátku Hálkovy ulice a zhluboka se nadechl. Nerad si chodil půjčovat, obzvláště když nemohl sourozencům slíbit, kdy peníze vrátí. Doufal, že doma bude bratr, který tu dělal domovníka, a jistě tu najde sestru, která ve dvoře provozovala mandl. Ta ovšem měla před svatbou a bylo naopak třeba jí přispět na věno. Dveře mu však otevřela švagrová, či přesněji po zabouchání klepadlem se dveře samy uvolnily, jak švagrová zatáhla v předsíni domovnického bytu za řemen a kladkostroj zvedl západku v zámku. Švagrová už okýnkem ve dveřích kontrolovala, kdo vchází, a když viděla Jana, vyklonila se do chodby. „Jdete za matkou?“ zeptala se, „Jaroslav ale doma není,“ dodala rychle, aby předešla jeho úvahám o půjčce. „Jdu za Andělou, zastavím se pak,“ vymluvil se a proklouzl pod jejím přisným zrakem do dvora.

Mandl stál v malém přístavku, kde se skoro stále muselo svítit, protože okno bylo úzké, navíc stíněné rozložitým stromem, který tu rostl možná ještě dříve, než byl dvůr obestavěn čtyřpatrovými činžáky. Zato uvnitř to krásně vonělo mýdlem, čistou párou jak v lázních a trochu nasládle z prken často drhnuté podlahy. A především to tu vonělo Andělou. Chodil sem za sestrou rád, i když ho vždy hubovala, že sem přináší zápach kouře z nádraží, a musel proto kabát odložit na dvorku. „To není zápach, to je vůně cest, Andělko.“ „Ne, bratře, smrdíš. A nedotýkej se mě,“ říkala vždycy, když se ji chystal na uvítání obejmout. Andělu každý rád objímal,

protože byla kyprá jako peřina a pleť měla růžovou, sametovou. I Janovi synové František a Josef, kteří sem někdy chodili na výpomoc točit klikou mandlu, se rádi k tetě jakoby bezděky přitiskli, když se navzájem vyhýbali ve stísněné prostře. A nejen oni.

„Tak kdy už bude svatba?“ zeptal se, když viděl sestru zasmušile opřenou o mandl.

„Nebude. Klidně si zas to moje věno rozeberte, aspoň budou mít tvé děti na oblečení.“

„Ale Andělko, vždyť čekáš,“ vyděsil se Jan.

„Nebudu první, ani poslední.“ Anděla začala skládat prostěradla a vztekle s nimi mlátila o stůl. „Ten magor najednou přišel na to, že je ještě moc mladý, že si neužil.“

„Andělko, to se třeba ještě napraví.“

„Nenapraví, protože já už ho nechci. Ani kdyby přišel a škemral a prstíčkem hrabal, tak bych mu ho skřípla do mandlu a těma válcema bych ho protáhla, až by z něj placička byla. A tu bych pak jako rohožku položila před dveře, aby si na něm každý boty otíral. A až by byl ošlapaný, tak bych ho v tamtom kotli vyvařila a pověsila vyschnout do průvanu.“ Anděla se stále více rozohňovala a Jan viděl, že už jí tou krvelačností přechází zasmušilost, a že je tedy z nejhoršího venku. Alespoň pro tuhle chvíli.

„Něco vymyslíme,“ sliboval jí. „Už to ví máti?“ zeptal se před odchodem.

„Zatím jí nic neříkej, však ho tady uvidí viset na šňůře. Nebo mě.“

Rozhodl se, že matku teď nenavštíví. Stejně se všichni večer setkají, až se půjdou podívat na ohňostroj. Proběhl chodbou a vyšel ven. Hálkova ulice byla nejkrásnější ulicí na Vinohradech. Domy zde měly předzahrádky oddělené nízkými plůtky od chodníku a široké vozovky. Pod ulicí byl totiž v hloubce železniční tunel, nad kterým se nesmělo stavět. Dokonce se zpočátku jmenovala Tune-

lová, ale jméno básníka jí slušelo opravdu lépe. Došel až na její konec, kde se ulice nad portálem tunelu ohýbala k Chmelovu uzenářskému závodu Na Zvonařce. Nejdříve ale zašel do hospody, aby věc promyslel. Sál byl prázdný. Šenkýřka před něj postavila půllitr a zůstala před stolem mlčky stát.

„Chodí sem ještě ten řezník od vedle?“ zeptal se, když trochu upil a otřel knír.

„Myslíš toho od vaší Andělky?“

„Tak nějak,“ řekl vyhýbavě.

„Ten chodívá. Ale tys tu už dávno nebyl.“

„Mám teď v Praze rodinu.“

„A jaký je v tom rozdíl? Předtím jsi rodinu neměl?“

Rozdíl v tom byl zásadní. Tenkrát tu žil skoro celý rok sám a bylo mu smutno. Ale nechtělo se mu to teď rozvádět. „Tak bude tady dneska, nebo ne?“ zeptal se rázně.

„Všichni šli dělat špalír na Václavské náměstí. A brali si s sebou zástěry i sekery. Ty široké na prasata. Jestli chceš počkat, možná se už vrátí.“

Usoudil, že čekat nebude.

Večer se všichni sešli u Emany mladšího, který to jako úředník v záložně z rodiny dotáhl nejdál a bydlel v domě na Ferdinandově nábřeží. Byt byl sice až v podkroví, ale tím lepší výhled poskytoval – na protější Národní divadlo, planoucí až po hřeben střechy v jasu elektrických žárovek, na slavobránu v ústí Ferdinandovy třídy, na ohně v kovových mísách podél nábřeží, jejichž plameny se odrážely v temné řece, a dokonce i na pomník Františka I., z jehož útrobu vytékaly kaskády zářící vody proměněné v barevnou fontánu. Vše, co se nabízelo pohledům z Hradu, bylo rozzářeno elektrickým osvětlením (dodaným firmou Křižík), až císař přikázal zatemnit okna a prostřít k večeři na odvrácené straně paláce. Docela mu po dnešní

štrapáci vytrávilo, a dokázal do sebe vsoukat dokonce tři lehce omaštěné brambory.

Také u Kolrossů stůl přetékal pochoutkami. Eman mladší si zakládal na svém postavení a rád zval a hostil své příbuzné, obzvláště proto, že zůstal starým mládencem. Byl břichatý (bratr Jan mu říkal „ten puchýř“), menší postavy a židle v čele stolu, na které seděl, proto měla delší nohy, aby nad stolem lépe vynikal. Po jedné straně stolu seděli bratři Jan a Jaroslav se svými manželkami a naproti sestry s manžely (pokud je už měly). Druhé čelo stolu bylo jako vždy vyhrazeno jejich matce Anně, která od zmizení Emany staršího žila v Praze střídavě u těch dětí, které právě potřebovaly pomoc, obvykle tehdy, když se právě rodilo, což bylo poměrně často. Díky tomuto stěhovavému životu měla matka dobrý přehled, jak se které rodině daří, a snažila se vyrovnávat rozdíly v blahobytu či chudobě tím, že potají přenášela některé potraviny ze spíží těch bohatších do rodin, jimž se zrovna moc nevedlo. Všichni v rodině to samozřejmě věděli, ale nic neříkali. Díky tomu i oni poznali, zda jako okrádání patří k těm, jež matka považuje za úspěšné, nebo jako obdarovávaní v jejich očích selhali.

„Na zdraví Jeho Veličenstva,“ pozdvihl sklenici Eman mladší, „a taky na zdraví těch, kteří se chystají rozhojnit řady jeho věrných poddaných.“ Eman měl školy, rád používal květnatou mluvu, protože byl členem čtenářské stolní společnosti Klostermann, stejně jako byl členem pěveckého spolku Tovačovský a mnoha dalších.

„Kušuj, Eman,“ okřikl ho bratr Jan, který školy neměl, jen kdysi kupecký výuční list.

„To zase některá čekáte dítě?“ zeptala se matka a zkoumavě obhlížela dcery a snachy.

„Ale tak jsem to nemyslel,“ uklidňoval ji Eman. „Jen soudím, že s každým narozeným Čechem roste naše převaha v Praze a Němci si už na nás nebudou vyskakovat.“

„Však už jsme Praze přispěli dost,“ řekla matka. „Hádám, že aspoň třinácti hlavami, počítám-li jen ty vaše děti, o kterých vím.“

„Čtrnácti,“ opravil ji Eman.

Anna začala v duchu přepočítávat vnuky a vnučky: Eman nic, Janova Alžběta tři, když nebudeme počítat to miminko, které umřelo ještě v Čachrově, Pepi, Růžena i Julie po dvou, Božena zatím jedno a u Jaroslava dnes pobíhali tři kluci, ty viděla na vlastní oči. „Že by se Tekla ve Vídni nějak zapomněla? Vždyť je tam ve službě teprve chvíli?“ uvažovala nahlas.

„Tak už prosím přestaňte mluvit o těch, co se ještě nenarodili,“ zarazila je nervózně Anděla. V ten okamžik se za okny ozvalo rachocení a jasná záře vyšlehla nad střechy. Všichni se vyklonili z oken a pozorovali spršky prskajících hvězdiček a vybuchujících rachejtlí, které dopadaly do řeky. Pak dojedli večeři, Eman ještě všechny přinutil, aby sborem zazpívali „Na Šumavě je dolina“ a „Vesničko má pod Šumavou“ (zatímco Alžběta tiše přizvukovala „Mein kleines Dorf im Böhmerwald“), a když sestry a snachy společně poklidily ze stolu, chystali se k domovům. Anna se přitočila k Janovi a vtiskla mu do ruky pytlík vajec. „To ti z Čachrova posílá bratr,“ zalhala. Eman se se všemi loučil ve dveřích, a když došlo na Jana, sykl mu do ucha: „Musíš to dát s Andělkou do pořádku, ty jsi je seznámil.“

Císař se ráno probudil, když na Karlově mostě zarachotila první tramvaj. Pojeda vajíčko na tvrdo s vekou a vyslechl komorníkův raport o dnešním programu. Po přijetí představitelů všeho druhu, krajů a národností a po vykonání řady dobročinných skutků

(kdy bude muset přispět na mnoho institucí, jež považuje za zcela neužitečné, jako jsou obrazárny nebo divadla) také zasadí lípu před novou budovu školy na Vinohradech. Okrašlování měl naopak rád.

Žáci všech vinohradských škol se shromáždili v parku již dlouho před slavností. Také František a Josef Kolrossové stáli v houfu dětí, které jako koberec pokrývaly téměř celou stráň nad školou Na Smetance. Diváci, mezi nimi také jejich otec Jan, zaplnili i okolní ulice. František se ocitl hned poblíž vyhloubené jámy, kam císař zasadí nový strom. Chodil totiž do třídy se synem starosty Vinohrad, který měl císaři podat rýč, k tomu účelu zvláště vyrobený. Celé odpoledne nacvičovali tento úkon. Na daný povel učitele Weniga měl starostův syn vystoupit z půlkruhu dětí, pokleknout před císařem a pak mu nabídnout rýč – „samozřejmě rukojetí napřed, abyste ho nepíchl,“ zdůrazňoval Adolf Wenig (a v duchu si říkal, že by to byl hezký námět na libreto vlastenecké opery, která by mohla mít stejný úspěch jako jeho Čert a Káča).

Čekání se protahovalo, nikdo se přitom nesměl vzdálit ze svého místa, i když mnozí již cítili silnou potřebu. A právě když se od Žižkova vynořil císařský konvoj, starostův syn to již nevydržel. „Studente, vy páchnete,“ zhrozil se učitel Wenig. „Předejte rýč tady Kolrossovi a zmizte.“ A tak když císař přistoupil k jámě, poklekl před ním František a na natažených pažích mu nabízel rýč. Na nebi se stahovaly mraky, dokonce v dálce zahřmělo. Císař pohlédl do jámy, ze které stoupal vlhký chlad. Zatřásl se. Pak si uvědomil, že jejich Kapucínská hrobka je pěkně vyzděná a suchá a zapudil nutkavé představy. „Ryjte,“ zavelel Františkovi a obrátil se k odchodu, aniž by vyčkal na slavnostní projevy. Dav se rychle formoval do slavnostního průvodu a běžel pryč za císařským kočárem. Jen František stál u hromady hlíny a usilovně házel lopatu za lopatou do bezedné jámy.

„Nech už toho a pojď domů,“ zarazil ho otec.

„Měl bych asi vrátit ten rýč,“ řekl František.

„Však on si pro něj císař pán pošle, až ho bude potřebovat.“

Vydal se s oběma syny k domovu. František nesl rýč, nejdříve s úctou v náruči a pak si ho přehodil přes rameno, chvílemi ho táhl po dlažbě, až to zvonilo. Mladší Josef se loudal vzadu, jako by s nimi nechtěl nic mít. Když dospěli nad Nuselské schody, poslal je otec napřed. „Dej mi ten rýč,“ řekl Františkovi, „ještě bys ho odřel.“ A sám vstoupil do Chmelova uzenářského závodu, prošel přes rozlehlý dvůr a zastavil ve dveřích místnosti, z níž se ozývaly rány, jak zavalitý řezník osekával prasečí šunky do úhledných tvarů, než se dají vařit a vyudit. Kolross se opřel o rýč a nahlížel do šera přípravny. Řezník přestal pracovat, opřel se o širokou sekeru a mžoural proti osvětlenému rámu dveří.

„Tak jak to bude?“ zeptal se Jan.

„Já si ji nemůžu vzít,“ řekl řezník. „Andělka je moc dobrá ženská.“

„Já vím, je to moje sestra,“ řekl Jan.

„A já jsem prevít, znám se. Ani bych si ji nezasloužil,“ řekl řezník a pohoupal sekeru v ruce.

„Já vím,“ řekl znovu Jan a praštil ho rýčem po hlavě.

Naštěstí naplacato, takže o dva měsíce později mohla být svatba. Konala se v kapli nové školní budovy Na Smetance. Když ženich s nevěstou vyšli na ulici, zasypali je příbuzní květinami, rýží a dary, které pak ukládali na dno svatebního kočáru. Jako poslední tam Jan položil rýč, zabalený do voskovaného papíru, ještě se stouhou v národních barvách, která zplihle visela z rukojeti.